

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра публічного управління та права

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан економічного факультету
Вікторія КРИКУНОВА
«14» *вересня* 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 07 ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

(назва навчальної дисципліни)

освітній рівень	<u>початковий рівень (короткий цикл)</u> (початковий рівень (короткий цикл), бакалавр, магістр)
спеціальність	<u>081 «Право»</u> (шифр і назва спеціальності)
освітня програма	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
факультет	<u>економічний</u> (назва факультету)

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни «Теорія держави та права» для
(назва навчальної дисципліни)
здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти, які навчаються за
освітньо-професійною програмою спеціальності 081 «Право»
«Право» (назва освітньої програми) (шифр і назва спеціальності)

Розробники:

Правоторова Ольга Михайлівна професор кафедри публічного управління та права, д.ю.н., професор

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри публічного управління та права
Протокол від «10» вересня 2021 року № 2

Схвалено науково-методичною комісією економічного факультету
Протокол від «14» вересня 2021 року № 2

Затверджено на Вченій раді економічного факультету

Протокол від «14» вересня 2021 року № 2

В.о. завідувача кафедри публічного управління та права

Людмила СИМОНЦЕВА
(ім'я та прізвище)

«10» вересня 2021 року

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузі знань <u>08 Право</u>	Обов'язковий компонент ОП	
Змістових частин – 2	Спеціальності <u>081 Право</u>		
Загальна кількість годин -150		I-й	
		Семестр	
	1-й		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 5 самостійної роботи здобувача – 5	рівень вищої освіти: початковий рівень (короткий цикл)	Лекції	
		38 год.	.
		Практичні, семінарські	
		36 год.	.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
76 год.	.		
Вид контролю: екзамен 1-й семестр,			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/1

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчення курсу «Теорія держави та права» є важливою складовою частиною єдиного освітнього процесу по підготовці кваліфікованих молодших бакалаврів зі спеціальності 081 Право для потреб нашого регіону – Херсонщини, а також для підприємств, установ і організацій різної форми власності, державних та місцевих органів влади.

Розв'язання складних завдань розбудови незалежної, демократичної, правової держави, реформування державно-правової сфери суспільного життя, що зумовило підвищення ролі суспільних наук взагалі та юридичних наук зокрема, а курс «Теорія держави та права» відіграє надзвичайно важливу роль серед теоретичного розуміння всіх процесів у державі та різних галузях права. Вивчення зазначеної дисципліни дозволить здобувачам вищої освіти отримати знання щодо закономірностей й особливостей державно-правових процесів, єдності і взаємозв'язку механізму держави, апарату, державних органів та правових інститутів України. Зрозуміти та дослідити місце та правовий статус людини і громадянина, проаналізувати форми прямої демократії, компететцію та повноваження суб'єктів правових відносин, їх склад тощо.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Теорія держави та права» є одержання, оновлення та поглиблення узагальнених, достовірних знань про державу і право, а також виявлення глибинних зв'язків між державно-правовими та іншими суспільними явищами.

Завдання курсу:

- засвоєння основних категорій та термінів курсу «Теорія держави та права» як базової юридичної дисципліни;
- формування системи знань про право, про державу, про механізм та апарат держави;
- засвоєння нормативно-правової бази для подальшого вивчення галузевих юридичних дисциплін;
- формування навиків аналізу норм законів держави;
- формування вмінь класифікації норм та інститутів права;
- застосовування здобутих теоретичних знань у процесі захисту основних прав та свобод людини та громадянина та участі громади в формуванні органів державної влади.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ:

Інтегральна компетентність

ПК. Здатність вирішувати складні задачі у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання на основі всебічних спеціалізованих емпіричних та теоретичних знань.

Загальні компетентності

ЗК 6. Розуміння сутності предметної області та меж професійної діяльності.

ЗК 8. Здатність зберігати культурні, наукові, правові цінності та досягнення суспільства.

Фахові компетентності

СК 2. Здатність застосовувати всебічні правові знання у сфері навчання та/або професійної діяльності.

СК 3. Здатність вільно володіти та застосовувати професійну термінологію.

СК 4. Здатність до пошуку, аналізу та застосування джерел права у професійній діяльності.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

ПРН 1. Навички володіння та використання правничої термінології.

ПРН 4. Володіння навичками пошуку та аналізу правової інформації, джерел права.

ПРН 7. Навички доносити власну думку та професійне бачення проблеми до респондентів.

ПРН 10. Використовувати юридичні інструментарії при вирішенні правових проблем на підставі вивчення та аналізу стану забезпечення верховенства принципу захисту прав, свобод і законних інтересів людини.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна має взаємозв'язок з такими дисциплінами як: «Філософія», «Історія суспільства, державності та господарства», «Основи конституційного права», «Державне будівництво та місцеве самоврядування», «Адміністративне право» та інші дисципліни.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Тема 1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна

Передумови виникнення і розвиток загальнотеоретичної науки про державу і право. Теорія держави і права та філософія права. Теорія держави і права та енциклопедія права. Загальна характеристика теорії держави і права (поняття, об'єкт, предмет, функції, структура). Основні та загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави і права. Предмет теорії держави і права. Об'єкти дослідження теорії держави і права.

Тема 2. Методологія науки теорії держави і права

Поняття та значення сучасної методології досліджень державно-правових явищ. Метод дослідження та методика дослідження. Філософія права, соціологія права як прояв підходів до вивчення держави і права. Значення філософських категорій для дослідження основних закономірностей виникнення, розвитку, функціонування державно-правових соціальних інститутів. Класифікація методів пізнання державно-правових явищ. Загально-філософські (методи аналізу і синтезу, якісного і кількісного аналізу, абстрагування і конкретизації, порівняння і узагальнення тощо), загальнонаукові (системний, функціональний, екстраполяції, моделювання, історичний, статистичний та інші), спеціально-юридичні (порівняльно-правовий, формально-догматичний, тлумачення, конкретно - соціологічний) методи дослідження як засіб теоретичного аналізу державних та правових феноменів. Методологічне значення загальнолюдських цінностей в пізнанні сутності закономірностей буття і розвитку держави і права. Методи пізнання загальної теорії держави та права. Загальнотеоретичний понятійний матеріал як головний напрямок дослідження держави і права.

Тема 3. Суспільство. Держава. Право

Поняття суспільства і форми його організації. Поняття і призначення соціального регулювання, місце права в системі соціального регулювання. Держава і право в політичній системі суспільства. Поняття громадянського суспільства.

Тема 4. Основні теорії та шляхи виникнення держави

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності. Наукові ідеї про походження держави у творах видатних вчених. Договірна теорія. Теорія насильства. Патріархальна теорія. Психологічна теорія. Теологічна теорія. Соціально-економічна або класова теорія. Теорія еліт. Органічна теорія. Теорія «держави загального благоденства». Теорія конвергенції. Космічна теорія виникнення держави. Афінська, римська, германська - класичні форми виникнення держави. Сучасні уявлення про сутність держави. Держава соціальної демократії. Держава соціально-

демократичної орієнтації та її економічна, політична, соціальна, правова основи. Соціальна сутність сучасної Української держави.

Поняття і природа громадянського суспільства та його характерні риси. Історичні рамки формування та існування громадянського суспільства. Держава та сучасне громадянське суспільство, особливості їхнього співвідношення. Держава і демократія. Поняття відносної самостійності держави. Громадянин як автономний суб'єкт - основа громадянського суспільства.

Тема 5. Поняття, ознаки та сутність держави

Значимість інститутів держави і права та знань про їх виникнення і функціонування для розвитку суспільства. Держава і право як культурна цінність, як досягнення світової цивілізації. Взаємозв'язок держави і права.

Наукові погляди щодо розуміння держави. Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення. Держава як знаряддя здійснення політичної влади. Політична влада як різновид суспільної влади: поняття та ознаки. Держава як організаційна форма всього суспільства, як спосіб керівництва загальними справами суспільства. Загальне поняття та соціальне призначення держави. Публічний характер державної влади. Легітимність і легальність державної влади. Різноманіття визначень держави. Основні ознаки держави. Територія. Населення. Організація політичної публічної влади. Суверенітет. Загальнообов'язкові правила поведінки (правові норми). Податки. Апарат держави. Влада і норми поведінки в умовах первіснообщинного ладу. Характерні риси публічної влади та соціальних норм первісного суспільства. Відмінність держави і права від родової організації первісного суспільства.

Причини виникнення держави. Економічні, політичні, соціальні, культурні, психологічні фактори як основні причини виникнення держави. Утворення сучасних держав. Ознаки, які відрізняють державу від інших організацій у соціально-неоднорідному суспільстві.

Державний суверенітет: загальна характеристика та конституційне закріплення. Суверенітет і суверенні права. Державний, народний, національний суверенітет та їх співвідношення.

Тема 6. Типи та функції держави. Основні характеристики соціальної сутності держави

Типологія держав: сутність та значимість. Поняття історичного (формаційного) типу держави. Основні причини зміни типів держав. Залежність типу держави від класової приналежності влади, від економіки, способу виробництва і виду суспільно-економічної формації. Переваги та недоліки формаційної типології держави. Цивілізаційний підхід до типології держави.

Загальна характеристика рабовласницької, феодальної, буржуазної, соціалістичної, сучасної держав (держави соціальної демократії та

соціально-демократичної орієнтації). Особливості держави в межах одного історичного типу.

Поняття та значення функцій держави та їхнє співвідношення із цілями завданнями та принципами держави. Система та зміст функцій держави. Внутрішні та зовнішні, основні та неосновні, постійні та тимчасові функції держави. Функції держави в економічній, гуманітарній, соціальній та у політичній сферах. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі. Особливості внутрішніх і зовнішніх функцій сучасної держави та їхні види.

Форми здійснення функцій держави. Установча, правотворча, правозастосовча, правоохоронна діяльність держави. Методи здійснення державних функцій. Організація, виховання, переконання, заохочення, стимулювання, легітимний примус. Залежність функцій держави від її історичного типу. Межі регулятивного втручання держави в діяльність суб'єктів правовідносин. Функції Української держави в умовах реформування суспільства.

Тема 7. Форми держави

Розвиток категорії «форми держави» в політично-правовій думці. Поняття форми держави та її структурні елементи.

Форма державного правління: поняття і види. Республіка та монархія як форма державного правління: їхня сутність та сучасні різновиди. Республіканська форма правління та її види. Загальна характеристика президентської, парламентської, президентсько-парламентської республіки. Основні ознаки монархії як форми правління. Необмежені монархії (абсолютні, деспотичні). Обмежені (конституційні) монархії (дуалістичні, парламентські). Фактори які обумовлюють різноманітність форм правління. Форми правління в Україні.

Поняття форми державного устрою, прості та складні державні утворення. Унітарна держава та її характерні риси. Унітарні держави з автономним утворенням. Федеративний державний устрій, його види та ознаки. Форми міждержавних утворень (імперія, конфедерація, співдружність, співтовариство, регіональні, економічні, політичні, військові та інші союзи) їхня відмінність від унітарної та федеративної держави. Порівняльний аналіз методів створення федерації та конфедерації, принципів побудови та взаємовідносин суб'єктів федерації з центром у федерації і в унітарній державі, що включає в себе автономію.

Поняття державно-правового (політичного) режиму та його види. Співвідношення державно-правового (політичного) режиму з сутністю, змістом та формою держави. Характеристика демократичного та антидемократичного режимів, їх характерні риси. Соціально-політичні, економічні, ідеологічні фактори їхнього становлення і розвитку. Особливості авторитарного, тоталітарного (фашистського, расистського, військово-диктаторського) режиму.

Демократія як внутрішня форма держави, її поняття, характерні особливості та функції. Форми, суб'єкти, принципи та закономірності розвитку демократії в умовах посттоталітарної держави.

Демократія як загальнолюдська цінність. Демократія і політичний плюралізм. Демократія і права меншості.

Поняття та ознаки самоврядування. Демократія і самоврядування. Самоврядування в державних та суспільних структурах. Шляхи розвитку демократії і самоврядування в Україні.

Стан та перспективи розвитку форми Української держави.

Тема 8. Механізм держави

Поняття механізму держави, його структура та роль у здійсненні функцій держави. Державні організації, державні установи, підприємства у механізмі держави. Основні ознаки механізму держави. Механізм держави як ієрархічна, цілісна, чітко структуризована, взаємодіюча, динамічна система внутрішньо організованих елементів зі стійкими зв'язками між ними, яка базується на організаційно-економічній основі, за допомогою якої здійснюється функціонування держава та управління суспільством.

Апарат держави та принципи організації і діяльності апарату сучасної демократичної держави. Конституційне закріплення принципів організації і діяльності державного апарату в Україні. Пріоритет прав і свобод людини. Законність. Єдність і поділ влади. Демократизм. Професіоналізм. Науковість. Гуманізм.

Органи держави, їх характеристика та ознаки. Система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Центральні, місцеві органи держави та місцеве самоврядування. Виборні, призначувальні, успадковані. Постійні, тимчасові. Колегіальні, єдиноначальні. Правотворчі, правоохоронні, правозастосовчі, установчі, контрольно-наглядові.

Форми та методи взаємодії органів держави і місцевого самоврядування (делегування функцій та повноважень держави органам місцевого самоврядування).

Поняття посадової особи. Владні повноваження, їх основні риси, види та гарантії. Компетенція як сукупність владних повноважень. Розподіл влади за повноваженнями на різновиди як фундаментальна засада організації і діяльності механізму правової держави.

Державна служба: сутність та види. Державна служба як врегульована законодавством професійна діяльність осіб із виконання завдань і функцій держави за рахунок бюджетних коштів. Цивільна і мілітаризована служби. Поняття та правовий статус державного службовця. Стан та перспективи розвитку державних органів України.

Тема 9. Соціально-політологічні концепції держави

Розвиток ідей про політичну систему суспільства у світовій класичній думці про державу і право. Сутність політичної системи суспільства. Політична система суспільства як сукупність взаємопов'язаних державних і недержавних організацій, інститутів, які прямо чи опосередковано беруть участь в реалізації політичної влади чи впливі на неї. Основні риси та функції політичної системи суспільства. Типи політичних систем. Відкриті і закриті політичні системи. Тоталітарні, авторитарні, демократичні політичні системи. Класифікація політичних систем залежно від змісту і форм управління (ліберальні демократії, комуністичні, традиційні, популістські, авторитарно-консервативні політичні системи). Інші класифікації політичних систем.

Структура політичної системи суспільства. Політична влада. Політичні відносини. Суб'єкти політичної діяльності і політичних відносин (інститути, організації). Політичні й правові норми. Політична свідомість і політична культура. Інші елементи політичної системи суспільства.

Місце і роль держави у політичній системі. Основні ознаки держави як базового елементу політичної системи. Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Політична влада як влада, що здійснює управління суспільством в інтересах його благ і яка регулює відносини між соціальними групами для досягнення та підтримання стабільності і порядку в суспільстві. Співвідношення політичної та державної влади. Механізм політичної влади та опозиції.

Об'єднання громадян у політичній системі суспільства: поняття, значення, види та засади їхньої діяльності. Громадська організація як добровільне об'єднання громадян, яке створене для здійснення та захисту ними своїх прав і свобод, задоволення спільних інтересів на засадах рівності та самоврядування. Види громадських організацій. Політична партія як об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, головною метою яких є участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого самоврядування і представництво в їх складі. Характеристика політичних партій, їх класифікація. Функції політичних партій.

Загальне поняття трудового колективу, органу громадської самодіяльності, громадського руху та їхні функції у політичній системі суспільства.

Форми впливу органів держави на політичні партії, рухи, інші об'єднання громадян і трудові колективи. Взаємодія політичних партій, рухів, інших громадських об'єднань, трудових колективів з державою. Проблеми взаємозв'язку держави і об'єднань громадян у процесі розвитку громадянського суспільства.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА

Тема 10. Основні підходи до розкриття сутності права

Загальне поняття та ознаки права. Право як вища міра справедливості. Право як головний соціальний регулятор суспільних відносин, як система норм, сукупність правил поведінки загального характеру, основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, кожної особи. Право як міра соціальної свободи та рівності.

Нормативність, загальнообов'язковість, системність, формально визначеність, забезпеченість і гарантованість права. Походження права, його сутність. Право об'єктивне і суб'єктивне.

Основні концепції походження права. Спільність та відмінність поглядів на право. Теорія природного права. Історична школа права. Концепція позитивізму у праві. Соціологічний підхід до розуміння права. Психологічна теорія походження права та інші. Співвідношення права і закону. Право, закон і свавілля. Дозаконодавче, законодавче і не законодавче право. Правовий і неправовий закон.

Тема 11. Поняття і ознаки права, його принципи та функції

Соціальна цінність права. Власна, інструментальна цінність права. Цінність нормативності та формальної визначеності права. Межі правового регулювання в суспільстві. Права культура. Цінність окремих галузей права, правових інститутів. Права людини як найвища цінність у праві. Об'єктивна необхідність права і його взаємозв'язок з державою, політикою, економікою. Співвідношення економіки і права. Правові форми економічних відносин. Співвідношення політики і права. Право як основний засіб та форма здійснення політики держави. Основні напрямки здійснення правової реформи в Україні.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини. Загальносоціальні функції: гуманістична; організаторська; управлінська; комунікативна; інформаційна; ідеологічна; виховна; економічна; політична; соціальна; екологічна.

Спеціально-юридичні функції права: регулятивна (статична і динамічна); охоронна. Характеристика функцій права. Форми реалізації функцій права.

Принципи права як провідні засади, ідеї права, що в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання (*загальнолюдські принципи* - гуманізму, демократизму, свободи, справедливості, рівноправності; *загально-правові принципи* - відповідальності за вину, єдність прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, принцип законності, гарантованість прав і свобод громадян; *міжгалузеві* - рівність прав учасників судового розгляду, незалежність суддів і підкорення їх тільки законам, доступність судового розгляду тощо та *галузеві принципи права* - диспозитивності ЦП, імперативності КП, свобода праці, обов'язковість умов трудових договорів ТП; *принципи права інститутів* —

визначеність покарання у вироку суду; *типологічні, конкретно-історичні* тощо). Значення принципів права в

Тема 12. Механізм правового регулювання

Правове регулювання і його вплив на суспільні відносини. Поняття, предмет, прийоми і типи правового регулювання. Правове регулювання як владний вплив держави за допомогою всіх юридичних засобів на суспільні відносини з метою їх розвитку, упорядкування та захисту. Способи правового регулювання як складові елементи впорядкування суспільних відносин шляхом застосування дозволів, зобов'язань і заборон. Особливий порядок правового регулювання, що виражається в певному поєднанні способів (дозволів, заборон) для створення стану найбільшого сприяння задоволенню інтересів суб'єктів. Цілі правового регулювання. Сфера і межі правового регулювання. Сукупність суспільних відносин, що потребують упорядкування правовими засобами. Рамки поширення права та визначення характеру впливу на суспільні відносини. Основні напрямки правового регулювання. Закріплення і охорона нових суспільних відносин. Заборона, стимулювання, зміна певних суспільних відносин. Стадії правового регулювання: обов'язкові та факультативні.

Механізм правового регулювання як система засобів правового впливу на всіх суб'єктів суспільного життя, формування їхньої правової поведінки, на суспільні відносини. Елементи механізму правового регулювання. Правові норми. Юридичні факти. Правовідносини. Акти реалізації норм права. Акти тлумачення змісту правових норм. Акти застосування норм права. Стадії механізму правового регулювання. Механізм правотворчості. Механізм реалізації суб'єктивних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків. Механізм покладення юридичної відповідальності. Вимоги до механізму правового регулювання у державах соціальної демократії. Місце і роль держави у функціонуванні механізму правового регулювання суспільних відносин.

Якість правового регулювання суспільних відносин. Ефективність правового регулювання, фактори, що її забезпечують. Економічність правового регулювання. Цінність правового регулювання.

Тема 13. Норми права в системі соціальних норм

Поняття та основні ознаки соціальних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різноманітними засобами соціального впливу.

Класифікація соціальних норм. Норми моралі. Звичайі та традиції. Політичні норми. Норми громадських об'єднань (корпоративні норми). Технічні та естетичні норми. Релігійні норми. Норми права.

Мораль як соціальне явище. Загальне та особливе в праві та моралі. Закріплення норм моралі в праві. Ознаки, що відрізняють норми права від норм моралі.

Поняття та ознаки норм права. Місце норм права в системі соціальних норм. Спільність та відмінність норм права від інших соціальних норм.

Види норм права. Класифікація норм права за предметом правового регулювання. Норми конституційного, цивільного, адміністративного, земельного, фінансового та інших галузей права. Норми права в залежності від методу правового регулювання. Імперативні, диспозитивні, рекомендаційні, заохочувальні. Розмежування норми права за суб'єктами правотворчості. Норми права органів державної законодавчої влади, органів державної виконавчої влади, глави держави та інших суб'єктів правотворчості. Поділ норм права за субординацією у правовому регулюванні. Матеріальні, процесуальні. Розподіл норм права за дією на коло суб'єктів, за дією в часі, за територіальною дією. Загальні, спеціальні, виняткові норми права. Норми права постійні та тимчасові, загальнодержавні та місцеві.

Групування норм права за іншими критеріями (функціональною спрямованістю, характером розпоряджень тощо). Види нетипових (спеціалізованих) норм права: норми-принципи, норми-презумпції, норми-дефініції, норми-цілі, декларативні норми.

Поняття та види правових презумпцій. Правові аксіоми. Юридичні фікції.

Структура норм права. Диспозиція, гіпотеза, санкція. Класифікація структурних елементів норми права за різними критеріями. Співвідношення норм права і статті нормативно-правового акту. Форми викладу норм права у статтях нормативно-правових актів.

Тема 14. Форми (джерела) права

Поняття форми права. Джерела (форми) права та їх класифікація. Правовий звичай. Правовий прецедент. Нормативний договір. Нормативно-правовий акт. Інші форми права в Україні. Юридична доктрина. Судова та адміністративна практика.

Властивості нормативно-правових актів. Державна воля. Владний характер. Специфічна форма виразу. Юридична сила. Пов'язаність з діяльністю компетентних органів. Спрямованість на права та обов'язки, забезпеченість силою примусу.

Класифікація нормативно-правових актів: закони і підзаконні акти. Поняття та види законів. Конституція - основний закон держави. Підзаконні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості їх природи і змісту. Відмінності законів і підзаконних актів.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі й за колом осіб. Чинність нормативно-правових актів. Пряма, зворотна, переживаюча дія нормативно-правових актів.

Тема 15. Правотворчість

Загальна характеристика правоутворення. Правотворчість: поняття, принципи і види. Соціальне призначення правотворчості. Співвідношення правоутворення і правотворчості. Етапи правотворчості. Підготовка нормативно-правового акту. Прийняття нормативно-правового акту. Стадії правотворчого процесу.

Законодавча ініціатива. Прийняття рішення про підготовку нормативно-правового акту та підготовку його тексту. Обговорення тексту проекту нормативно-правового акту. Погодження проекту нормативно-правового акту. Доопрацювання проекту. Внесення проекту в правотворчий орган. Обговорення проекту в правотворчому органі. Голосування проекту. Підписання законопроекту. Опублікування і оприлюднення нормативно-правового акту.

Правотворча (законодавча) техніка як сукупність засобів і прийомів, що використовуються відповідно до прийнятих правил при розробці, прийнятті і систематизації правових (нормативних) актів для забезпечення їх досконалості. Склад, значення правотворчої техніки. Основні вимоги до підготовки нормативно-правових актів.

Юридична стилістика як система прийомів найбільш доцільного використання мови в нормативних документах. Забезпечення доступності і переконливості, визначеності та точності нормативних документів та відповідності їх високій юридичній культурі.

Тема 16. Система права та її основні елементи

Поняття правової системи. Правові системи сучасності, критерії їх класифікації. Романо-германська правова сім'я. Англо-американська правова сім'я. Мусульманське право. Сім'я традиційного права.

Поняття системи права. Структурні елементи системи права: правова норма, інститут права, підгалузь права, галузь права. Предмет і метод правового регулювання як підстава поділу права на інститути і галузі. Матеріальне та процесуальне право. Публічне та приватне право: загальне поняття та види.

Тема 17. Система законодавства та її систематизація

Поняття системи законодавства. Система права і система законодавства: співвідношення і взаємозв'язок. Загальна характеристика галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, земельного, фінансового, екологічного, житлового, сімейного, сільськогосподарського, соціально-забезпечувального, кримінально-процесуального, цивільно-процесуального, арбітражно-процесуального, виправно-трудоного.

Конституція України про міжнародне право та його співвідношення з національним правом (законодавством).

Систематизація нормативно-правових актів (законодавства): поняття, основні форми. Кодифікація, консолідація та інкорпорація нормативно-правових актів. Характерні риси і види кодифікації. Поняття і види

інкорпорації. Консолідація як форма систематизації нормативно-правових актів. Особливості кожної з форм систематизації та їх порівняльна характеристика.

Сучасна кодифікація законодавства в Україні, її основні напрямки, форми та значення у забезпеченні правового стану суспільства і держави.

Тема 18. Правові відносини

Поняття та основні ознаки правових відносин. Правовідносини як вольові суспільні відносини, створені на основі норм права. Індивідуальний характер правовідносин. Забезпеченість правовідносин захистом державного примусу. Основні види правовідносин. Регулятивні та охоронні, активні і пасивні, відносні й абсолютні, прості та складні правовідносини. Передумови виникнення і функціонування правовідносин. Взаємозв'язок норми права і правовідносин.

Правовідносини як форма існування й реалізації прав і обов'язків. Структура правовідносин. Зміст правовідносин: юридичний, фактичний. Правочинність і юридичний обов'язок. Співвідношення суб'єктивного права з правочинністю. Суб'єкти правовідносин. Громадяни, державні органи, фізичні та юридичні особи, соціальні спільноти, посадові особи, держава як суб'єкт правовідносин. Правосуб'єктність: правоздатність, дієздатність та деліктоздатність суб'єктів правовідносин. Об'єкти правовідносин, їх класифікація.

Обставини, з настанням яких виникають, змінюються або припиняються правові відносини. Юридичні факти та їх класифікація. Юридичні дії та події.

Тема 19. Правореалізація

Сутність, поняття, основні ознаки реалізації права. Основні форми безпосередньої реалізації права. Використання норм права. Виконання приписів норм права. Дотримання норм права. Засоби забезпечення належної реалізації права.

Застосування норм права як особлива форма його реалізації. Основні ознаки застосування права. Індивідуальний характер застосування права. Застосування права як вид діяльності державних органів. Процесуальна форма застосування права.

Механізми та основні стадії процесу застосування норм права. Встановлення юридично значимих фактів і відшукування норм. Перевірка достовірності тексту і визначення меж дії юридичної сили норми. З'ясування змісту норми права. Прийняття рішення у справі й оформлення акту застосування. Загальні вимоги правильного застосування правових норм. Законність, обґрунтованість і доцільність правозастосовчої діяльності. Правозастосовчі акти (акти застосування права), їх особливості та види. Акти, що вступають в дію на основі нормативного акту, мають персоніфікований, індивідуальний характер, не визнаються джерелом права, не мають зворотної сили. Прийняття індивідуального правового акту як

кінцевий етап правозастосування. Відмінність індивідуальних актів (актів застосування) від нормативно-правових актів.

Прогалини в праві, причини їх виникнення та способи усунення. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії і способи їх вирішення.

Поняття, суть і необхідність тлумачення права. Загальна характеристика тлумачення-з'ясування (усвідомлення) і тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Засоби тлумачення норм права, поняття та основні риси.

Види тлумачення-з'ясування (усвідомлення) за способами. Філологічне (граматичне, семантичне, лінгвістичне) тлумачення правових норм. Логічне, історичне, систематичне та спеціально-юридичне тлумачення правових норм. Класифікація тлумачення-з'ясування (усвідомлення) залежно від співвідношення тексту норми та її дійсного змісту. Буквальне (адекватне), розширене і обмежувальне тлумачення.

Види тлумачення-роз'яснення (інтерпретації). Офіційне і неофіційне тлумачення права та його види. Нормативне тлумачення: автентичне (авторське), делеговане (легальне). Казуальне тлумачення: судове, адміністративне. Доктринальне, професійне та буденне тлумачення норм права. Акти тлумачення (інтерпретаційно-правові акти), їх види та юридична природа.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	ін д	с.р.		л	п	ла б	ін д	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістова частина 1. Основні положення теорії держави												
Тема 1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна	8	2	2			4						
Тема 2. Методологія науки теорії держави і права	8	2	2			4						
Тема 3. Суспільство. Держава. Право	8	2	2			4						
Тема 4. Основні теорії та шляхи виникнення держави	8	2	2			4						
Тема 5. Поняття, ознаки та сутність держави	8	2	2			4						
Тема 6. Типи та функції держави. Основні характеристики соціальної сутності держави	8	2	2			4						
Тема 7. Форми держави	8	2	2			4						
Тема 8. Механізм держави	8	2	2			4						
Тема 9. Соціально-політологічні концепції держави	8	2	2			4						
Разом за змістовою частиною	72	18	18			36						
Змістова частина 2. Основні положення теорії права												
Тема 10. Основні підходи до розкриття сутності права	8	2	2			4						
Тема 11. Поняття і ознаки права, його принципи та функції	8	2	2			4						
Тема 12. Механізм правового регулювання	8	2	2			4						
Тема 13. Норми права в системі соціальних норм	8	2	2			4						
Тема 14. Форми (джерела) права	8	2	2			4						
Тема 15. Правотворчість	8	2	2			4						
Тема 16. Система права та її основні елементи	8	2	2			4						
Тема 17. Система	8	2	2			4						

законодавства та її систематизація												
Тема 18. Правові відносини.	8	2	2			4						
Тема 19. Правореалізація	6	2				4						
Разом за змістовою частиною	78	20	18			40						
Всього за 1 семестр	150	38	36			72						

5. ЗМІСТОВІ ЧАСТИНИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

1 курс 1 семестр

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ

Лекційний модуль:

1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна (2 год)
2. Методологія науки теорії держави і права (2 год)
3. Суспільство. держава. Право (2 год)
4. Основні теорії та шляхи виникнення держави (2 год)
5. Поняття, ознаки та сутність держави (2 год).
6. Типи та функції держави. основні характеристики соціальної сутності держави (2 год)
7. Форми держави(2 год)
8. Механізм держави (2 год)
9. Соціально-політологічні концепції держави (2 год)

Семінарський модуль:

1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна (2 год)
2. Методологія науки теорії держави і права (2 год)
3. Суспільство. держава. Право (2 год)
4. Основні теорії та шляхи виникнення держави (2 год)
5. Поняття, ознаки та сутність держави (2 год)
6. Типи та функції держави. основні характеристики соціальної сутності держави (2 год)
7. Форми держави (2 год)
8. Механізм держави (2 год)
9. Соціально-політологічні концепції держави (2 год)

Модуль самостійної роботи:

1. Теорія держави та права як наука та навчальна дисципліна (4 год)
2. Методологія науки теорії держави і права (4 год)
3. Суспільство. держава. Право (4 год)
4. Основні теорії та шляхи виникнення держави (4 год)
5. Поняття, ознаки та сутність держави (4 год).
6. Типи та функції держави. основні характеристики соціальної сутності держави (4 год)
7. Форми держави (4 год)
8. Механізм держави (4 год)
9. Соціально-політологічні концепції держави (4 год)

Підсумкова тека: підсумковий контроль за змістовою частиною у формі контрольної роботи.

ЗМІСТОВА ЧАСТИНА 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА

Лекційний модуль:

1. Основні підходи до розкриття сутності права (2 год)
2. Поняття і ознаки права, його принципи та функції (2 год)
3. Механізм правового регулювання (2 год)
4. Норми права в системі соціальних норм (2 год)
5. Форми (джерела) права (2 год)
6. Правотворчість (2 год)
7. Система права та її основні елементи (2 год)
8. Система законодавства та її систематизація (2 год)
9. Правові відносини (2 год)
10. Правореалізація (2 год)

Семінарський модуль:

1. Основні підходи до розкриття сутності права (2 год)
2. Поняття і ознаки права, його принципи та функції (2 год)
3. Механізм правового регулювання (2 год)
4. Норми права в системі соціальних норм (2 год)
5. Форми (джерела) права (2 год)
6. Правотворчість (2 год)
7. Система права та її основні елементи (2 год)
8. Система законодавства та її систематизація (2 год)
9. Правові відносини (2 год)

Модуль самостійної роботи:

1. Основні підходи до розкриття сутності права (4 год)
2. Поняття і ознаки права, його принципи та функції (4 год)
3. Механізм правового регулювання (4 год)
4. Норми права в системі соціальних норм (4 год)
5. Форми (джерела) права (4 год)
6. Правотворчість (4 год)
7. Система права та її основні елементи (4 год)
8. Система законодавства та її систематизація (4 год)
9. Правові відносини (4 год)
10. Правореалізація (4 год)

Підсумкова тека: підсумковий контроль за змістовою частиною у формі контрольної роботи, складання екзамену

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення освітньої діяльності здобувачів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяють розвитку творчих засад особистості майбутніх фахівців з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу й спілкування (зокрема, студентоцентроване, самостійне та проблемно-орієнтоване навчання).

З метою формування компетентностей та програмних результатів навчання, що передбачені ОП 081 Право, впроваджуються інноваційні методи навчання, які забезпечують комплексне оновлення традиційного освітнього процесу.

Методи, методики та технології: загальнонаукові і спеціальні методи пізнання правових явищ; методики правової оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, ідентифікації правової проблеми та її вирішення на основі принципів права; інформаційно-комунікаційні технології.

У програмі передбачаються такі методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда, навідні питання тощо);
- бінарні заняття (залучення практичних працівників до проведення лекційного та/або семінарського заняття);
- практичний метод (семінарські заняття, розв'язання ситуаційних та практичних завдань, логічна характеристика понять, складання процесуальних документів, тощо);
- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, заповнення та/або самостійне складання таблиць за запропонованою темою, схем, аналітичних повідомлень тощо);
- mikrolearning – технології використання коротких навчальних відео;
- технології дистанційного навчання – сукупність методів, форм і засобів взаємодії зі здобувачами в процесі самостійного, але контрольованого засвоєння ним певного масиву знань;
- bring your own device (BYOD) - технології використання власних гаджетів, згідно з якою здобувачам дозволено або рекомендується використовувати особисті мобільні пристрої (телефони, планшети, ноутбуки) для доступу до корпоративних даних та систем, інтернет ресурсів;
- самостійна робота.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Навчальна лекція. В ході лекції використовуються прийоми усного викладення інформації, підтримання уваги протягом тривалого часу, активізації мислення здобувачів, прийоми забезпечення логічного запам'ятовування, переконання, аргументації, доказів, класифікації, систематизації і узагальнення.

Бесіда. Бесіда організується з допомогою ретельно продуманої системи питань, що поступово підводять студентів до засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірності. В ході застосування методу бесіди використовуються прийоми порушення питань (основних, додаткових,

навідних і ін.), обговорення відповідей і думок студентів, корегування їх відповідей, прийоми формулювання висновків з бесіди.

Практичні методи навчання. Під час використання практичних методів навчання застосовуються прийоми: постановка завдання, планування його виконання, оперативного стимулювання, регулювання і контролю, аналізу підсумків практичної роботи, виявлення причин недоліків, корегування навчання для повного досягнення мети. До практичних методів відносяться також практичні задачі.

Індуктивні і дедуктивні методи навчання. Індуктивні і дедуктивні методи навчання характеризують спроможність розкривати логіку руху змісту навчального матеріалу. Застосування індуктивних і дедуктивних методів означає вибір певної логіки розкриття змісту теми, яка вивчається: від окремого до загального і від загального до окремого.

Репродуктивні і проблемно-пошукові методи навчання

Практичні роботи репродуктивного характеру відрізняються тим, що їх застосовують за зразком раніше або щойно придбання знань. При цьому, в ході практичної роботи не здійснюють самостійного прирощування знань.

Репродуктивні вправи особливо ефективно сприяють відпрацюванню практичних вмінь і навиків, бо перетворення в навик вимагає неодноразових дій за зразком.

Проблемно-пошукові методи застосовуються в ході проблемного навчання, а саме, що під проблемною ситуацією треба вважати невідповідність між тим, що вивчається і вже вивченим.

При використанні проблемно-пошукових методів навчання викладач використовує такі прийоми: створює проблемну ситуацію (ставить питання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організує колективне обговорення можливих підходів до рішення проблемної ситуації, стимулює висунування гіпотез, тощо.

Здобувачі вищої освіти роблять припущення про шляхи вирішення проблемної ситуації, узагальнюють раніше набуті знання, виявляють причини явищ, пояснюють їхнє походження, вибирають найбільш раціональний варіант вирішення проблемної ситуації. Викладач обов'язково керує цим процесом на всіх етапах, а також за допомогою запитань-підказок. Наприклад, бінарні методи: пояснювально-спонукальний і частково-пошуковий, спонукальний і пошуковий.

7. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Контроль здійснюється з дотриманням вимог систематичності та системності, єдності вимог і методики оцінювання, врахування індивідуальних здібностей і можливостей здобувачів, взаємозв'язку програмних результатів навчання, видів навчальної діяльності та критеріїв їх оцінювання, що відображається у тому, що процедура оцінювання повинна враховувати специфіку освітнього компоненту та майбутньої фахової діяльності, дотримання норм та правил академічної доброчесності,-

відкритості та прозорості, доступності і зрозумілості критеріїв, правил та процедури оцінювання рівня навчальних досягнень.

Використовуються такі методи контролю, які сприяють підвищенню мотивації здобувачів-майбутніх фахівців до освітньої діяльності. Відповідно до специфіки фахової підготовки перевага надається усному, письмовому, практичному методу контролю знань, використовуються елементи новітніх форм контролю.

Контроль навчальної роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання у міжсесійний період здійснюється у перебігу аудиторних занять, що проводяться відповідно до розкладу, а також шляхом перевірки результатів самостійно виконаних ними завдань (самостійної роботи).

Контроль навчальної роботи здобувачів:

1. **Поточний контроль** рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми:

1.1. Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять;

1.2. Підсумкового контролю за змістовою частиною рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після опанування певної завершеної частини (модулю) навчального матеріалу з освітнього компоненту.

2. **Підсумковий контроль** рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми.

Поточний контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять - здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять шляхом:

1) проведення усних форми контрольних заходів:

- *усне опитування* (індивідуальне опитування, фронтальне опитування, колоквіуми тощо);
- *методи самоконтролю здобувачів* (до них відносяться питання до самоконтролю в НМКД тощо);

2) письмові форми контрольних заходів:

- *термінологічний диктант* – дозволяє встановити якою мірою здобувач оволодів понятійним апаратом, доцільне і правильне використання яким у професійній діяльності є показником її високого рівня оволодіння компетентностями та ПРН;
- *тестування* (в т.ч. і самотестування);

3) практичні форми контрольних заходів:

- *юридичний аналіз ситуацій (кейсів)*;
- *перевірка завдань до самостійної роботи тощо*;

4) контрольних заходів, які поєднують усні, письмові та практичні форми:

- *робота в малих групах* (сприяє набуттю уміння ефективно працювати в команді за узгодженим планом, виконувати доручення, виявляти ініціативу і брати на себе відповідальність (наприклад, юридичний аналіз ситуації серед здобувачів однієї групи, які поділені на малі групи

хто швидше та повно надасть відповідь);

5) елементи новітніх форм контролю (відповідь за опорним конспектом, опорною схемою або таблицею, виконання аналітичних, практичних завдань тощо).

Підсумковий контроль за змістовою частиною рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми проводиться у формі контрольної роботи.

Підсумковий контроль рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти після завершення вивчення освітнього компоненту освітньої програми. За результатами вивчення освітнього компоненту (навчальної дисципліни) «Теорія держави та права» передбачається у формі екзамену після завершення вивчення всіх тем. Перелік питань, що виносяться на екзамен складається з питань, що були предметом розгляду на лекційних, семінарських заняттях, а також з питань, рекомендованих здобувачам для самостійного опрацювання, які тематично охоплюються змістом змістових частин цієї робочої навчальної програми.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів

3 бали

Здобувач відмінно володіє теоретичним матеріалом, його відповідь відзначається повнотою і вичерпністю знання матеріалу; він виявляє вміння вмотивовувати власне бачення аналізованих питань, покликаючись на думки вчених. При викладі теоретичного матеріалу здобувач виявляє належний рівень логічності та доказовості, наявність самостійних міркувань і висновків, що свідчить, що він ознайомився з рекомендованою до курсу науковою літературою, а також запропонованою до опрацювання додатковою літературою і використовує здобуту інформацію при висвітленні питання. Теоретичні положення підкріплені конкретними прикладами. Здобувач уміє застосувати теоретичні знання на практиці, пов'язуючи його з суміжними темами. Практичні завдання в аудиторії і задані додому виконав повністю. На додаткові запитання викладача відповідає чітко, послідовно, аргументовано. Здобувач уміє робити самостійні висновки, висловлює гіпотези, дискутує й аргументує, посилаючись на першоджерела.

2 бали

Здобувач знає проблемні питання, відповідь його повна й аргументована, що свідчить про міцні знання матеріалу. У викладі використовує різні погляди вчених на обговорювану тему. Здобувач опрацював рекомендовану до курсу основну літературу, але у викладі матеріалу допускається помилки у визначенні значимості того чи іншого джерела. Чітко відповідає на поставлені викладачем додаткові питання, але не завжди підкріплює відповідь прикладами. Відповідь здобувача логічна,

структурована, проте допускає деякі неточності у формулювання узагальнень та висновків й у використанні понятійного апарату.

1 бал

Здобувач у викладі теоретичного матеріалу допускає деякі неточності, відповідь неповна, поверхова, недостатньо аргументована. Здобувач знає значну частину матеріалу, але ці знання мають не системний характер. На додаткові питання викладача не завжди дає правильну, точну відповідь. Знає стандартні дефініції, основну термінологію теми. У мові викладу трапляються граматичні і стилістичні помилки.

0 балів

Здобувач не володіє знанням матеріалу, допускає неточності і помилки при посиланні на факти і приклади. На додаткові питання відповідає лише частково. Здобувач не обізнаний з рекомендованою літературою, тому не володіє термінологією і не здатен сформулювати дефініції. Мовлення студента відзначається бідністю, відчувається брак достатнього словникового запасу та відсутність сформованого понятійного апарату.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

3 бали

Здобувач повно і всебічно розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми і може аргументовано її доводити. Усі види практичних завдань правильно виконані та оформлені належним чином.

2 бали

Здобувач розкриває винесені для самостійного опрацювання питання, оперує поняттями і термінологією, демонструє знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми, однак не може її довести. Усі види практичних завдань виконані та оформлені належним чином, проте допущено помилки у виконанні завдань.

1 бал

Здобувач розкриває не всі питання, винесені для самостійного опрацювання, невпевнено оперує поняттями і термінологією, демонструє знання більшості джерел. При виконанні практичних завдань припускається помилок, виконані завдання оформлені належним чином, однак деякі завдання не виконані.

0 балів

Здобувач у загальних рисах розкриває питання, винесені для самостійного опрацювання, не розуміє їх сутність, намагається робити висновки, але при цьому припускається помилок, матеріал викладає нелогічно. Виконуються лише окремі завдання, винесені на самостійне опрацювання, не дотримуючись вимог при їх оформленні.

Критерії оцінювання написання здобувачами термінологічного диктанту

3 бали

Здобувач ґрунтовно засвоїв програмний матеріал, повністю надав правильні визначення термінів, відсоток правильних відповідей 86-100 %.

2 бали

Здобувач правильно та повністю надав правильні визначення термінів, проте допустив незначні помилки, деякі неточності, відсоток правильних відповідей 79-85 %.

1 бал

Здобувач не повністю надав правильні визначення термінів, допустив помилки, що свідчить про недостатнє засвоєння теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 64-70 %.

0 балів

Здобувач не надав правильні визначення повністю надав правильні визначення термінів або надав визначення із суттєвими помилками, що свідчить про незнання теоретичного матеріалу, відсоток правильних відповідей 27-55 %.

Критерії оцінювання тестових завдань (приклад)

Час виконання 80 хвилин

Структура тесту

Тест складається з **30 завдань**, за які здобувач може набрати 45 тестових балів (кожна правильна відповідь оцінюється в 1,5 бали).

За умови успішного розв'язання тестових завдань, студент може набрати від 23 до 45 тестових балів. Студентові, який набрав від 1 до 22 тестових балів, тест не зараховується.

Загальні критерії оцінювання тестових завдань

Оцінка «3 бали» – здобувач дав не менше 90% правильних відповідей.

Оцінка «2 бали» – здобувач дав не менше 51-70% правильних відповідей.

Оцінка «1- бал» – здобувач дав не менше 26-50% правильних відповідей.

Оцінка «0 балів» – здобувач дав менше 25% правильних відповідей.

Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання	Тестовий бал	Бал за 100-бальною шкалою оцінювання
45	3	22	1
44		21	
43		20	
42		19	
		18	

41		17	
40		16	
39		15	
38		14	
37	2	13	0
36		12	
35		11	
34		10	
33		9	
32		8	
31		7	
30		6	
29		5	
28		4	
27		3	
26		2	
25		1	
24		0	
23			

Критерії оцінювання контрольних робіт

3	Здобувач має глибокі міцні і системні знання з усього теоретичного курсу, може чітко сформулювати та використовує у своїх відповідях спеціальну термінологію дисципліни, володіє понятійним апаратом, письмова відповідь не містить помилок.
2	Здобувач знає програмний матеріал у повному обсязі, але не вміє самостійно мислити. Відповідь його повна, логічна, але з певними неточностями.
1	Здобувач має початковий рівень знань, виявляє розуміння основних положень навчального матеріалу з дисципліни; здатний з помилками дати визначення понять та термінів, що визначенні в комплексних контрольних завданнях, але висновки робить нелогічні, непослідовні
0	Здобувач зовсім не володіє необхідними знаннями, уміннями, навичками та науковими термінами з дисципліни або мало та слабо орієнтується в поняттях, визначеннях.

Критерії оцінювання підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з дисципліни «теорія держави та права»

При проведенні екзамену в усній формі оцінка кратна 5 (0, 15, 20, 25, 30, 35, 40).

Критерії оцінювання відповіді здобувачів вищої освіти на екзамені:

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і умінь здобувача
40	<ol style="list-style-type: none">1. Здобувач демонструє всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, у тому числі орієнтується в основних наукових доктринах та концепціях з теорії держави та права.2. Здобувач засвоїв основну та додаткову літературу, рекомендовану у силабусі/ робочій програмі з дисципліни «Теорія держави та права».3. При відповіді здобувач оперує не лише матеріалом, вивченим за рекомендацією викладача, а й ще володіє інформацією, отриманою самостійно та вдало її використовує при наведенні різноманітних прикладів, що ілюструють відповідь.
35	<ol style="list-style-type: none">1. Здобувач демонструє повне знання матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права».2. Здобувач засвоїв основну літературу та ознайомлений із додатковою літературою, рекомендованою у силабусі / робочій програмі з дисципліни «Теорія держави та права».3. При відповіді здобувач оперує не лише матеріалом, вивченим за рекомендацією, а й ще володіє інформацією, отриманою самостійно та, здебільшого, вдало її використовує при наведенні різноманітних прикладів, що ілюструють відповідь.
30	<ol style="list-style-type: none">1.Здобувач демонструє достатньо повне знання матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права» , у відповіді вістуні суттєві неточності.2. Здобувач засвоїв основну літературу, що рекомендована силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права».3. Здобувач може продемонструвати здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
25	<ol style="list-style-type: none">1. Здобувач демонструє знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права», в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.2. Демонструє засвоєння основної літератури, рекомендованої силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права».

	та права». 3. При відповіді допускає помилки та суттєві неточності на екзамені, але має достатній рівень знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
20	1. Здобувач демонструє знання основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права» в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Здобувач ознайомлений з основною літературою, рекомендованою силабусом/ робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права». 3. Здобувач допускає помилки у відповіді на екзамені але має необхідний рівень знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
15	1. При відповіді здобувач має прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права». 2. Наявні помилки у відповіді на екзамені і не може самостійно їх виправити.
0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого силабусом / робочою програмою з дисципліни «Теорія держави та права». 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з дисципліни «Теорія держави та права».

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ З ДИСЦИПЛІНИ (ФОРМА КОНТРОЛЮ – ЕКЗАМЕН)

Поточне оцінювання і контроль змістових частин (бали)																				Екзаме н	Підсу мкова оцінк а (екзам ен)
Змістова частина 1										Змістова частина 2											
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	П К ЗЧ 1	Т 1 0	Т 1 1	Т 1 2	Т 1 3	Т 1 4	Т 1 5	Т 1 6	Т 1 7	Т 1 8	П К З Ч 2		
Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 3	Ма х 40	Мах 100

Оцінка з дисципліни за семестр, що виставляється у «Відомість обліку успішності» індивідуальний навчальний план (залікову книжку) здобувача складається з урахуванням результатів поточного контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компоненту освітньої програми та результатів підсумкового контролю рівня навчальних досягнень здобувачів вищої й оформлюється: за національною системою, за 100-бальною шкалою та за шкалою ECTS

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

100-бальна шкала	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно	не зараховано
1-34	F	Незадовільно (з обов'язковим повторним вивченням курсу)	

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова (основна) література:

1. Забарний Г.Г., Калюжний Р.А., Шкарупа В.К. Основи держави і права: Навч. посіб. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2002. – 384 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч. / О.В. Зайчук та ін.; відп. ред. О.В. Зайчук, К.: Юрінком Інтер, 2006.– 688 с.
3. Теорія держави і права: Навч. посіб./ А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
4. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб./ Авт. – упоряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.
5. Бачинін В.А., Журавський В.С., Панов М.І. Філософія права: Підруч. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. – 472 с.
6. Ведерніков Ю.А., Грекул В.С. Теорія держави та права: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
7. Волинка К.Г. Теорія держави і права: Навч. посіб.- К.: МАУП, 2003. – 240 с.
8. Теорія держави і права. Академічний курс: Підруч./ О.В. Зайчук та ін.; відп. ред. О.В. Зайчук, К.: Юрінком Інтер, 2006.–688 с.
9. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л.Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
10. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб. / Авт. – упоряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.
11. Тімочко О.Ю. Методологічні аспекти юридичної науки теорія держави і права // Держава і право. – 2006. – № 34. – С. 99-104.
12. Гусарєв С.Д., Олійник А.Ю., Слюсаренко О.Л. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. – К., 1998. – 237 с.
13. Рабінович П.М. Основни загальної теорії права та держави. – К.: Атіка.–2001.– 176 с.
14. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л.Лисенков та ін.; За заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В.Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
15. Теорія держави і права (опорні конспекти). Навч. посіб./ Авт. – упоряд. Кравчук М.В. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.

Основні нормативно-правові акти

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України - 1996. - №30. - Ст. 141.
2. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.11.1948 року:http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015&p=1299912109528145

3. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991, затверджений постановою № 1427-XII. - Відомості Верховної Ради України. - 1991. - № 38. - ст. 502.
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. {Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997} // http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_004
5. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-XII// Відомості Верховної Ради УРСР. – 1990. - N 31. - ст.429.
6. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 46. – Ст. 617.
7. Про міжнародні договори в Україні. Закон України від 29.06.2004 № 1906- IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. - N 50. - ст.540. 14
8. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2006. - №30. – Ст.260.
9. Конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 № 1к/95-ВР. - Відомості Верховної Ради України. - 1995. - N 18. - ст.133.
- 10.Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 р. №20-рп (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України) // Офіційний вісник України. – 2010. - №72\1. – Ст.2597.
- 11.Про Конституційний Суд України. Закон України від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2400-12&p=1298723729458917>
- 12.Регламент Конституційного Суду України. Затв. Рішенням Конституційного Суду України від 05.03.1997 // Вісник КСУ. - 1997. - № 7
- 13.Справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України. Рішення Конституційного Суду України № 20-рп/2010 від 30.09.2010 р.у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222–IV.
- 14.Справа про здійснення влади народом. Рішення КСУ від 05.10.2005р. // Урядовий кур'єр-17.10.2005.
- 15.Про правовий режим надзвичайного стану. Закон України від 16 березня 2000 р. № 1550-III: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1550-14>
- 16.Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 06.04.2000 № 1647- III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 28, ст. 224 Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1647-14>

17. Про основи національної безпеки України. Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>
18. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25.06.1992 : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2494-12>
19. Про Державний Гімн України. Закон України від 06.03.2003 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/602-15>
20. Декларація прав національностей України від 01.11.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>
21. Про об'єднання громадян. Закон України від 16 червня 1992 р. № 2460-ХІІ: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2460-12&p=1298723729458917>
22. Про політичні партії в Україні. Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2365-ІІІ: [Електроний ресурс] // Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2365-14>
23. Про свободу совісті та релігійні організації. Закон України від 23.04.1991 : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/987-12>
24. Закон України «Про громадянство України» від 18.01.2001 № 2235-ІІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 13, ст.65
25. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» // Офіційний вісник України.-2005.-№40.-Ст.2536.
26. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. – Т. 2 / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2008. – 800 с.
27. Конституційне право України: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
28. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб. Вид. 6-те, випр. і доп. – К.: Атіка, 2009. – 608 с.
29. Погорілко В.Ф. , Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / за заг. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. І доопр. – К.: Видавництво Ліра. – К., 2012. – 576 с.

Допоміжна література:

30. Пушкіна О.В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. – К., 2006.
31. Рабінович П.М. Праві людини і громадянина в Україні: конституційна перспектива // Вісник Академії правових наук України. – 2008. - №3(54). – С.4-11.
32. Рабінович П. Права людини і громадянина у Конституції України. - Харків: «Право».- 1997.- 64 с.
33. Стецюк П. Права людини в системі сучасного українського конституціоналізму // Життя і право. – 2005. – № 5(17). – С. 37-40.
34. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової,

- соціальної держави // Вісник Академії правових наук України. - Харків, 2000.- № 4(23)- С.3 -18.
35. Рабінович П., Венецька О. Міжнародні стандарти прав людини: загальні ознаки, поняття // Юридичний вісник України. – 2012. - №49. - 8-14 грудня.
36. Тацій В. Імплементация європейських стандартів у галузі прав людини – важливий напрям правової політики України // Право України. – 2010. - №10. – С.48-59.
37. Хаммарберг Т. Європейські стандарти прав людини та України // Право України. – 2010. - №10. – С.19-23.
38. Ковалишин І. Правовий статус біженців як вид правового статусу іноземців // Право України. – 2001. - № 2. – С.38-42.
39. Чехович С. Інститут права притулку як конституційно-правова гарантія захисту прав людини // Право України . – 2000. - № 4. – С.14-17.
40. Куйбіда В.С., Заяць І.Я. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти: [Текст]. – Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного Дозвілля», 2010. – 480 с. Орзіх М. Інноваційна реконструкція адміністративно-територіального устрою України//Право України.-2005.-№7.-С.11-15.
41. М'яловицька Н.А. Виборчі системи: досвід європейських держав // Вісник Центральної виборчої комісії. – № 1(11). – Березень 2008. – С. 61–67.
42. Стецюк Н. Конституційно-правові засади організації та проведення виборів в Україні в контексті міжнародно-правових стандартів прав людини – В зб.: Zeszyty naukowe. Wyzsza Szkola Administracji i Zarzadzania w Przemyslu, nr.14. - Przemysl, 2004. - S.83-92. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. – К. : Час Друку, 2011. - С. 8.

10.ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Законодавство України: <https://ips.ligazakon.net/resource/legislation>
2. Законопроекти України <http://zakon.gov.ua/>
3. Інститут проблем законодавства ім. Ярослава Мудрого <http://khpg.org/index.php?id=977922698>
4. Інформаційно-правові системи ЛІГА:ЗАКОН: https://platforma.ligazakon.net/informatsiino_pravovi_systemy/
5. Право України. <https://pravoua.com.ua/ua/>
6. Сервер Верховної Ради України. <http://rada.gov.ua/>
7. Судово-юридична газета - <https://sud.ua/ru/news>
8. Українське право. <https://ukrainepravo.com/>